

Eerste Kamer der Staten-Generaal

Minister van Infrastructuur en Waterstaat
De heer R. Tieman
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Kazernestraat 52
2514 CV Den Haag
postbus 20017
2500 EA Den Haag

telefoon 070 312 92 00
fax 070 312 93 90

e-mail postbus@eerstekamer.nl
internet www.eerstekamer.nl

datum 7 oktober 2025

betreft *Rechtsbescherming, rechtsgelijkheid en het bewaken van de rechtsstaat in relatie tot de uitwerking van natuur- en milieuwetgeving in Nederland*

ons kenmerk 178375

Geachte heer Tieman,

De leden van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van 20 januari 2025 van uw ambtsvoorganger met antwoorden op de nadere vragen over rechtsbescherming, rechtsgelijkheid en het bewaken van de rechtsstaat in relatie tot de uitwerking van natuur- en milieuwetgeving in Nederland.¹ De leden van de fractie van de **GroenLinks-PvdA** hebben naar aanleiding hiervan een aantal vervolgvragen en opmerkingen.

Het is zes jaar geleden dat het Programma Aanpak Stikstof (PAS) door de Raad van State werd afgekeurd. In de debatten in de Eerste Kamer die volgden is vele malen aandacht gevraagd voor de benarde juridische situatie van de PAS-melders en ook voor de benarde *Staat van de Natuur*. De regering stelt nu voor om de illegale status van de PAS-melders met drie jaar te verlengen. Kunt u ingaan op de handhaving van het internationaal recht, zoals de habitatrictlijn en de nitraatrictlijn, in relatie tot het voorstel illegale bedrijven zonder vergunning drie jaar extra te laten produceren?

Aan gedogen wordt in de jurisprudentie concrete eisen gesteld: Gedogen is slechts aanvaardbaar: a. in uitzonderingsgevallen b. mits tevens beperkt in omvang en/of in tijd. c. slechts expliciet en na zorgvuldige kenbare belangenafweging plaats te vinden, alsmede d. aan controle te zijn onderworpen. Ook in de kabinetsnota 'Grenzen aan gedogen' is voorwaarde opgenomen dat er op afzienbare termijn zicht moet zijn op legalisatie. Welke juridische risico's komen voort uit dit voorstel ten aanzien van gedogen van bedrijven zonder enig zicht op legalisatie? Kunt u onderbouwen waarom andere bedrijven zonder passende vergunning of zicht op legalisatie, waarbij bijvoorbeeld de overheid fouten heeft gemaakt, zich niet zouden kunnen beroepen op een dergelijke gedoogpositie zonder vergunning?

Welke gevolgen heeft het voor de rechtspositie van andere belanghebbenden rond PAS-melders wanneer het rijk toestaat illegale bedrijven negen jaar zonder vergunning te laten doorproduceren?

---

¹ Kamerstukken I 2024/25, 35334/33576, BU.

datum 7 oktober 2025

ons kenmerk 178375

blad 2

Hoe zijn deze verschillende belangen juridisch tegen elkaar afgewogen? Welke argumenten zijn gebruikt ter ondersteuning van het algemeen belang, het belang van de natuur en de belangen van omwonenden? Met welke juridische onderbouwing zijn deze belangen minder groot geacht dan het belang van bedrijven die geen vergunning hadden?

Kan hier nog sprake zijn van zorgvuldige toepassing van het verdrag van Aarhus, waarin burgers het recht hebben om goed geïnformeerd en betrokken te zijn bij besluitvorming over milieu uitstoot in hun omgeving?

Op welk moment kan er gesproken worden over gewoonterecht ten aanzien van produceren zonder vergunning door PAS-melders zonder passende vergunningen?

Kunt u onderbouwen waarom drie jaar uitstel met handhaving van de illegale status, bovenop de zes jaar sinds de val van het PAS, wel tot concrete juridische oplossing zal leiden? Welke concrete maatregelen staat hiervoor klaar of worden voorbereid?

Hoe verhouden de besluiten ter vaststelling van de hoogte van de afromingspercentages varkens en pluimvee zich tot deze maatregelen?² Deze zullen immers de stikstofuitstoot minder snel doen verlagen dan mogelijk is.

Hoeveel gesprekken zijn en worden gevoerd met PAS-melders zonder zicht op legalisatie, over bedrijfsbeëindiging, zoals in verschillende stikstofdebatten besproken in de debatten met mevrouw Schouten, toenmalig minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit?

Kunt u de tien aanbevelingen van de Staatscommissie Rechtstaat eens leggen naast de problematiek van de PAS-melders en reflecteren hoe in dit dossier met de verschillende groepen burgers en verschillende belangen is omgegaan en welke lessen er te trekken zijn voor de toekomst?

De leden van de vaste commissie voor LNV zien uw reactie met belangstelling tegemoet en ontvangen deze graag binnen vier weken na dagtekening van deze brief.

Hoogachtend,

G.J. Oplaat

Voorzitter van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

---

² Kamerstukken I 2024/25, 33037, BC; Kamerstukken I 2024/25, 33037, BD.